

Programy

Dynamika konfliktu a aktéři

Vzdělávací blok se zaměřuje na hlubší zkoumání konfliktu. Zúčastnění si osvojí teorii popisující dynamiku konfliktu (jakými fázemi konflikt prochází) a mapují aktéry (kdo je do konfliktu přímo, či nepřímo zapojen). Osvojenou teorii následně aplikují na příkladu osobního konfliktu i konfliktu globálního – na karibské krizi z 60. let minulého století. Analýza pomáhá rozšířit představu o tom, kdy a jak můžeme v konfliktech na osobní úrovni zasahovat.

Cíle

- Účastníci a účastnice znají fáze dynamiky konfliktu a dokážou je rozpoznat v konfliktech na osobní i mezinárodní úrovni.
- Účastníci a účastnice v konfliktu identifikují aktéry, přičemž se neomezují pouze na soupeřící strany.
- Účastníci a účastnice aplikují osvojenou teorii na konkrétní globální konflikt – karibskou krizi.

Doba trvání

135 minut (bez přestávek)

Věk

15+

Pomůcky

pracovní list pro každého, tabule/flipchart, fixy, *Fáze konfliktu* – popis fází konfliktu pro každého (příloha 1), *Karibská krize* – rozstříhaný text pro čtení s předvídáním (příloha 2), *Karibská krize* – lektorský podklad k aktivitě (příloha 3)

Kompetence globálního občanství

Nakládání s konflikty

Cíle udržitelného rozvoje

16 Mír, spravedlnost a silné instituce

Realizace

Uvedení do tématu (5 minut)

Na začátku uveďte účastníky a účastnice do tématu a krátce představte, čemu se bude setkání věnovat: *Dnes se zaměříme na hlubší zkoumání konfliktu. Pokusíme se konflikt analyzovat ze dvou pohledů – jednak prozkoumáme, kdo všechno je do konfliktu zapojen, a jednak si pojmenujeme fáze, kterými konflikt prochází. Obojí nám pomůže rozšířit představu o tom, kdy a jak můžeme v konfliktech na osobní úrovni zasahovat. Poté se podíváme i na příklad konfliktu s globálním dopadem a budeme sledovat, jak se jednotlivé fáze projevují v jeho vývoji.*

V průběhu celého programu máte možnost s účastníky a účastnicemi využívat pracovní list. Pokud se pro to rozhodnete, předem si jej dobře prostudujte a na začátku programu ho všem rozdejte. Pracovní list je možné plnohodnotně nahradit využíváním příloh v příslušných částech realizace.

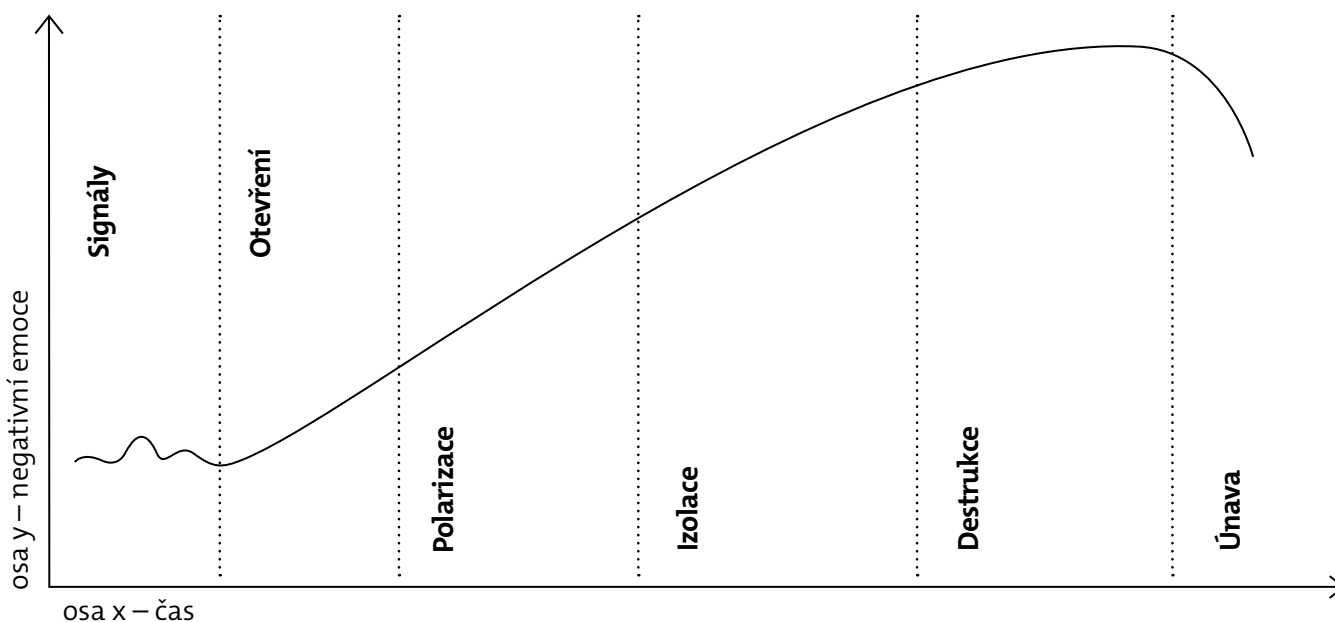
Eskalace osobního konfliktu (15 minut)

V úvodu zaměřte pozornost na zkušenost z osobních konfliktů. Zadejte podnět k přemýšlení: *Vzpomeňte si na nějaký osobní konflikt, který jste sami zažili nebo jste u něj byli přítomni. Ve dvojici sdílejte, co strany konfliktu konkrétně dělaly, že tím konflikt zhoršovaly.*

Následně zaznamenávejte na tabuli či flipchart seznam odpovědí (může se objevit např. srovnávání s ostatními, popírání, podpásovky ve formě vytahování citlivých témat, podezřívavost, předkládání neověřených informací, agrese, neochota pochopit druhého apod.). K seznamu se budete vracet později v rámci programu.

Fáze konfliktu (25 minut)

Představte a na příkladech ilustруйте jednotlivé fáze vývoje konfliktu (příloha 1, podrobněji viz infobox a zdroje). Pro názornost nakreslete na tabuli či flipchart velký graf a jednotlivé fáze tam zaznamenávejte – jejich název a klíčové pojmy zachycující, co se v daných fázích děje (obrázek 1). Na závěr rozdejte každému pracovní list a přílohu 1 s podrobně popsány fázemi konfliktu.

Obrázek 1. Příklad grafu zakresleného na tabuli

Po tomto představení se vraťte k záznamu na tabuli – k chování, které zhoršuje konflikt. V celé skupině společně zvažujte, do jakých fází by dané chování patřilo, a pro přehlednost poznamenávejte na tabuli, na co jste přišli.

- Upozorněte, že to nelze určit jednoznačně – vždy je nutné brát v úvahu kontext. S realitou tedy mohou korespondovat různé odpovědi.

Karibská krize – čtení s předvídaním (60 minut)

Následující část nabízí aplikaci představené teorie na prostředí konfliktu s globálním dopadem: *Ukázali jsme si, jak některé kroky, které my či další lidé v konfliktu děláme, konflikt zhoršují. Podobné kroky je přitom ve větším rozsahu možné hledat i v konfliktech ozbrojených, mezinárodních, globálních. Na jeden takový konflikt se nyní podíváme detailněji.*

Vyzvěte k zamyšlení: *Co se vám vybaví, když se řekne studená válka? Co se vám vybaví, když se řekne karibská krize? Odpovědi můžete sdílet ve skupině.*

Zadejte do skupin po 3–4 lidech práci s textem (příloha 2): *S konfliktem se seznámíte metodou čtení s předvídáním. Text je rozstříhaný na části. Přečtete si první část a diskutujete o fázích konfliktu a možném pokračování – pomohou vám k tomu uvedené otázky. Poté přejděte na další část.*

Metodická poznámka: Text je rozdělený na části přibližně podle jednotlivých fází konfliktu (podrobněji vyznačené kroky ilustrující jednotlivé fáze konfliktu v příloze 3 určené pro lektora/lektorku). Kromě identifikace částí zaměřují zvolené otázky pozornost i na to, co (by) přispělo k (de)eskalaci konfliktu. Pro lepší řízení času je možné odměřit přibližně 8 minut na každou část textu a vždy po uplynutí časového limitu dávat skupinám zvukové znamení.

Následuje reflexe přečteného textu – ptáme se celé skupiny:

- *Co vás zaujalo a co chcete sdílet?*
- *Kde vidíte jednotlivé fáze?* Poznámky si mohou zúčastnění doplňovat do grafu ve svém pracovním listu.

Doplňte také, že na příkladu karibské krize je vidět, že fáze konfliktu nenásledují vždy striktně za sebou, ale že se prolínají a cyklí. To se může dít i v konfliktech osobních (podrobněji viz infobox).

Aktéři konfliktu (15 minut)

Zaměřte se nyní na aktéry konfliktu: *Jací aktéři se v konfliktu objevili? Slovem „aktéři“ označujeme všechny, kdo jsou do konfliktu přímo, či nepřímo zapojeni nebo jsou konfliktem ovlivněni.*

Odpovědi sepisujte na tabuli či flipchart (obrázek 2). Snažte se zúčastněné podpořit, aby kromě hlavních soupeřících stran (USA, SSSR, Kuba) pojmenovávali i další zapojené – na úrovni států (Itálie, Turecko...), ale i organizací či institucí (Rada bezpečnosti OSN, CIA, Organizace amerických států, americké firmy...). Nezapomeňte také na další aktéry, na které konflikt významně dopadá a máme tendenci to často přehlédnout (exulanti, civilní obyvatelstvo zapojených států...) nebo kteří sami konflikt ovlivňují ze specifických pozic (médiu).

Obrázek 2. Příklad záznamu aktérů na tabuli

Ptejte se nebo upozorňujte na souvislosti s osobními konflikty – i osobní konflikty mají kromě soupeřících stran další zapojené aktéry či publikum. Hledejte společně konkrétní příklady, kdy byli účastníci a účastnice vtaženi jako „třetí strana“ do konfliktu, který se jich původně netýkal: *Jaká byla vaše role? Jaké to pro vás bylo? Co byste bývali rádi udělali, abyste konflikt zmírnili?*

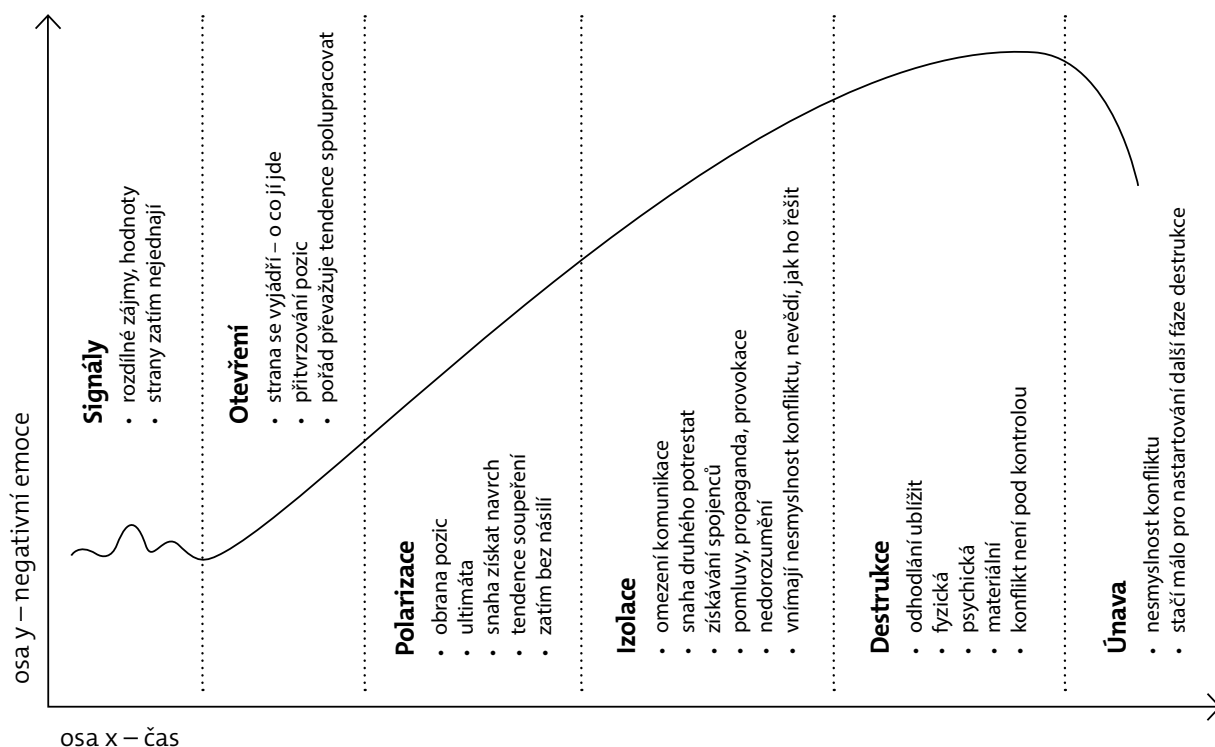
Závěrečná reflexe (15 minut)

Lekci uzavřete například závěrečným kolečkem, ve kterém každý postupně řekne, co je pro něj tzv. NID = nejdůležitější informace dne.

Infobox – Vývoj konfliktu

V konfliktech, které zúčastněné strany nejenže neřeší, ale dokonce je svým chováním vyostřují, je možné sledovat postupný vývoj – od prvotních signálů až po destrukci. Tuto dynamiku znázorňuje křivka vývoje konfliktu, která na ose Y zobrazuje, jak v průběhu rozvoje konfliktu narůstají negativní emoce. Osa X zobrazuje časovou posloupnost průběhu konfliktu. Křivka popisuje jednotlivé fáze rozvoje konfliktu a to, co se v nich děje (obrázek 3).

Obrázek 3. Fáze vývoje konfliktu

Signály

V úvodní fázi se objevují signály, že se strany nacházejí v konfliktu, tedy že mají rozdílné zájmy či hodnoty. Odlišnosti ale zatím nejsou tak velké, aby přiměly strany jednat – je mezi nimi napětí, ale neprojevuje se navenek. Strany o situaci přemýšlejí a představují si, co se stane. V případě osobních konfliktů nám dává signály naše vlastní tělo – pocítujeme strach, hněv či nejistotu, které se mohou projevit i bolestí břicha, zrychleným tempem či zvýšeným tlakem.

Otevření

Ve fázi otevření se jedna ze stran již vyjádří, začne jednat. Řekne, co si myslí, ale i o co jí jde, co chce získat. Často se to stává na základě nějaké konkrétní spouštěcí události. Stoupají negativní pocity. Strany začínají shromažďovat zdroje, hledat spojence. V této fázi sice dochází k přitvrzování pozic, ale stále je silnější tendence ke spolupráci než soupeřivost. Strany mají kontrolu nad konfliktem i svým chováním.

Polarizace

Ve fázi polarizace strany brání své pozice – jsou přesvědčené, že mají pravdu a druhý musí ustoupit. Emoce ovlivňují myšlení, narůstá agrese, strany podléhají negativním představám a stereotypům. Začíná se přitvrzovat přesvědčováním, vyhrožováním, obviňováním či nadávkami. Objevují se ultimáta (bud/nebo). Cílem je mít nad protivníkem navrch – získat publikum na svou stranu, vytvořit si spojence. Do konfliktu se vtahují i osoby a témata, která s konfliktem nesouvisí. Strany přestávají mít zájem spolupracovat, ale ještě mezi nimi není narušena výměna informací a nedochází k násilnému jednání.

Izolace

Když se strany dostanou do fáze izolace, komunikace mezi nimi se omezí na minimum. Strany říkají, že s protivníkem nemají nic společného a jsou lepší než on, a pokračují v získávání spojenců. Cílem je poškodit a ohrožit protivníka – strany se uchylují k propagandě, pomlouvám či provokacím. Narůstá nedorozumění, strany si chybně vysvětlují slova či jednání druhé strany a jsou podezřívavé. Obě strany často vnímají nesmyslnost konfliktu, ale jsou v jeho řešení bezradné nebo se bojí ztráty vlastní tváře – izolace je tak buď únikem ze situace, nebo způsobem potrestání protivníka.

Destrukce

Fáze destrukce je ve znamení odhodlání ublížit druhé straně – dochází k veřejným a přímým útokům. Strany se snaží o kompletní zničení – napadnou se (fyzická destrukce), vyhrožují si (psychická destrukce) nebo si ničí majetek (materiální destrukce). Takto způsobená škoda se považuje za výhru. Objevuje se snaha o odplatu a pomstu, ale i pocity smutku a bolesti. Strany se snaží zničit nepřítele i za cenu sebezničení, konflikt není pod kontrolou ani jedné strany. Dochází tak k totálnímu střetu, z něhož není žádná cesta zpět.

Únava

Po delší destruktivní fázi se strany vyčerpají z neustálého boje a propadnou únavě a depresi z nesmyslnosti situace. Násilné střetnutí se ukončí, ale stačí malé podněty, aby se strany ocitly zpět ve fázi destrukce. Mohou přetrvávat potřeby pomsty a odplaty. V osobních konfliktech se tato fáze projevuje častými nemocemi, narůstající nepřítomností či zhoršením výsledků práce.

Průběh eskalace konfliktu závisí na schopnosti a ochotě zapojených stran komunikovat, na předmětu sporu, síle protivníků, podmínkách sporu či vyhlídkách na úspěch. Mezi jednotlivými fázemi probíhá tzv. zpětná vazba, která je propojuje a ovlivňuje další průběh konfliktu. Aktéři využívají zkušenosti z předchozích fází, například v otázce (ne)důvěry, což ovlivňuje volbu nástrojů a strategií. Eskalace se ve většině případů děje neúmyslně a strany si neuvědomují důsledky svých činů. Když konflikty eskalují, víc lidí má tendenci se do nich zapojit, strany používají větší a silnější hrozby a stanovují přísnější negativní sankce. Objevuje se násilí.

Přestože křivka působí jednoznačně, je potřeba vzít na vědomí, že přechod mezi fázemi není plynulý. Střídají se období eskalace a deeskalace. Každá fáze může mít různou dobu trvání (od minut až po roky) a některé fáze mohou zcela chybět (např. izolace). Některé stupně se mohou opakovat, konflikt se může v určité fázi úplně zaseknout. Konflikt může v některých fázích přetrvávat, ačkoli už zanikl původní předmět sporu. Stává se také, že každá ze stran konfliktu se nachází v jiné fázi.

Skutečné konflikty většinou zkrátka nefungují lineárně, ale procházejí přes podobné stupně alespoň jednou za svou historii. Pro orientaci, co se v konfliktu děje, může být graf a znalost jednotlivých fází pomůckou. Rozpoznání různé dynamiky v různých fázích pomáhá při zvažování specifických strategií intervence, a může tak být užitečné při snahách o řešení či transformaci konfliktu. V různých fázích je užitečné zasahovat jiným způsobem. Na počátku konfliktu může pomoci pojmenovat popisným jazykem, co se odehrává, vyjádřit své pocity či zájmy, vyjadřovat porozumění pro druhou stranu a následně vyjednávat a dávat návrhy řešení přijatelného pro obě strany. Pro pozdější fáze může být prospěšné přivolat na pomoc třetí stranu, která je v neutrální pozici – facilitátora či mediátora, případně navíc v pozici autority – soudce. Tato třetí strana poté pomáhá nalézt způsoby komunikace a hledat taková řešení, která konflikt ukončí nebo vyřeší. Čím později nezávislá strana do konfliktu vstupuje, tím více musí být její autorita respektovaná všemi aktéry.

U ozbrojených konfliktů a konfliktů na globální úrovni se způsoby zasahování samozřejmě liší od těch osobních. Zároveň je možné pozorovat podobné tendence – od méně autoritativních intervencí, jako je preventivní diplomacie či zprostředkování vyjednávání a smířčích řízení, až po intervence vedené z autoritativnějších pozic, například vynucení míru zahrnující mj. vojenské vynucovací mise, sankce, embargo či trestní tribunály.

Metodická podpora

Karibská krize – výběr konfliktu v globální rovině

Pro aktivitu, která by ilustrovala dynamiku konfliktu na příkladu globálního konfliktu, jsme se rozhodli zvolit jako studijní materiál karibskou krizi. Důvodů k tomu je několik. Příklad je vhodný pro aplikaci teorie – jak pro analýzu různých aktérů, tak i pro analýzu fází dynamiky konfliktu (jednotlivé fáze jsou dobře ilustrovatelné). Karibská krize a související politické dění navíc patří mezi zásadní konflikty moderní historie s přesahem do současného kontextu. Dodnes tak můžeme pozorovat důsledky tehdejšího dění. Zasahují do různých společenských rovin – od ideové po ekonomickou. Díky zapojení světových velmocí se krize dotkla a stále dotýká velkého množství států a lidí. Je tedy na místě mluvit skutečně o širokém globálním dopadu konfliktu.

V neposlední řadě se jedná o konflikt, který mohl mít naprosto destruktivní důsledky pro celý svět. Je na něm tedy vidět, kam až konflikt může zajít, pokud se nezasahuje včas, pokud se konstruktivně a nenásilně neřeší. Fázi destrukce lze v tomto případě nejlépe ilustrovat na důsledcích, které se v realitě naštěstí nestaly. Je ale možné vypomoci si pro živější představu webem či aplikacemi, jež popisují nebo simulují výbuchy jaderných střel. Využít k tomu můžete například simulátor jaderných explozí Nukemap (<https://nuclearsecrecy.com/nukemap>). Pro srovnání: jednou z nejnovějších mezikontinentálních balistických raket rozmístěných na území Ruska je SS-27 Topol. Jestliže by explodoval nad Prahou, na místě by okamžitě zahynulo skoro 142 tisíc mužů, žen a dětí a smrtící zranění by utrpělo půl milionu lidí. Průměr kruhu zkázy by činil 20 kilometrů. Tato jaderná střela je přitom 3x menší než R-12 Dvina, která byla první hromadně vyráběnou raketou středního doletu (celkově bylo vyrobeno přes 2 300 kusů) a jejíž rozmístění ze strany SSSR se stalo příčinou karibské krize.

Poznámka k našemu textu o karibské krizi: Text čerpá mimo jiné i z popisu uvedeného na Wikipedii. Využili jsme jej kvůli stručnému a koncentrovanému popisu představovaného konfliktu, zároveň jsme ale veškerá data ověřovali z primárních zdrojů. Wikipedii vnímáme jako záslužný příklad open-source aktivity postavené na spolupráci, ale je nutné rozumět limitům a na základě toho s jejím obsahem i pracovat a informace ověřovat.

Pro práci v rámci tohoto bloku je možné zvolit i jiný konflikt, který chcete účastníkům a účastnicím představit. Ze současných událostí to může být například konflikt mezi Izraelem a Palestinou a z nedávných lze vybrat třeba rwandskou genocidu, kde je výrazný prvek destrukce. Stejným způsobem jde pracovat i s konflikty z historie. Výběr konfliktu můžete také přizpůsobit tomu, co skupina vnímá jako důležité nebo zajímavé. V případě, že je vaše skupina méně zkušená v tématu mezinárodních konfliktů či mezinárodních vztahů obecně, bude pravděpodobně snazší pracovat s konfliktem, který již skupina zná, případně věnovat nejprve (například v rámci předchozí hodiny) čas seznámení s konfliktem. Díky tomu se pak v rámci této lekce budete moci soustředit na porozumění a aplikaci teorie dynamiky konfliktu.

Vybírejte takový konflikt, u něhož je možné dobře aplikovat osvojenou teorii. Text ke čtení pište tak, aby v něm byly patrné projevy jednotlivých fází konfliktu. Pokud stejně jako výše chcete využít metodu čtení s předvídáním (hodí se spíše v případě, že skupina konflikt dosud podrobně nezná), rozdělte text na části a ke každé doplňte podnětné otázky – takové, které budou mířit na uvažování o jednotlivých fázích, ale i takové, které podnítí přemýšlení o tom, jak by mohl konflikt pokračovat.

Tipy pro další práci

Jak se vyvíjela karibská krize

Pokud nechcete pro mapování karibské krize využít práci s textem (čtení s předvídáním) či podrobné studium konfliktu, můžete se zaměřit pouze na jeho krátké představení a následné přiřazování dílčích událostí k jednotlivým fázím.

Na začátku se skupiny ptejte: *Co se vám vybaví, když se řekne karibská krize?* Případně, pokud pro ně bude pojem neznámý: *Co se vám vybaví, když se řekne studená válka?* Nechte zaznít několik odpovědí. Poté krátce seznamte skupinu s konfliktem karibské krize. Můžete k tomu využít některé z krátkých videí, například *The history of the Cuban Missile Crisis* (viz zdroje). Odpovězte na případné otázky.

Následně vytvořte skupiny po čtyřech lidech. Každé skupině rozdejte sadu ústřížků s událostmi karibské krize (příloha 4, první sloupec). Jejich úkolem bude srovnat ústřížky tak, jak šly události za sebou. Poté jim dodejte rozstříhané názvy fází (příloha 4, druhý sloupec). Nyní budou přiřazovat k jednotlivým událostem odpovídající fáze. Na závěr si mohou své řešení srovnat s jinou skupinou a případně diskutovat o tom, proč se jejich řešení liší.

Uvedte správné řešení. Doplňte také, že na příkladu karibské krize je vidět, že fáze konfliktu nenásledují vždy striktně za sebou, ale prolínají se a cyklí (podrobněji viz infobox).

Potenciál k transformaci konfliktu

Pokud máte v rámci bloku více času, můžete se zaměřit i na zvažování možných zásahů v konfliktu, které by umožnily transformovat jej či řešit dříve.

Po přečtení textu o karibské krizi se ptejte: *Co by bývalo pomohlo, aby se konflikt řešil dříve? Co mohly soupeřící strany udělat jinak, aby byl výsledek pozitivní pro všechny?*

- Nechte pak dvojice či trojice pracovat na alternativních scénářích: *Vyberte si jeden moment, o kterém jste v textu četli a o kterém si myslíte, že se mohl odehrát jinak a s výsledkem, jenž by byl příznivější pro všechny zapojené. Převyprávějte příběh, který vytvoří alternativní historii a popíše, jak se v dané fázi konfliktu mohl některý z aktérů zachovat jinak a co by to znamenalo pro následný vývoj.*
- Příběhy nechte dvojice či trojice sdílet s celou skupinou.

Následně se vraťte k osobním konfliktům. Rozdejte zúčastněným lepicí kartičky post-it dvou barev – na jednu ať zaznamenají odpověď na první otázku a na druhou odpověď na otázku druhé:

- *Co se může stát, když se o konflikt nepečuje? Znáte příklad takového konfliktu ze svého života?*
- *Co může přinést, když se naopak konflikt rozhodneme řešit co nejdříve? Znáte příklad takového konfliktu ze svého života? Zájemci mohou své odpovědi sdílet s ostatními.*

Zdroje

Použité zdroje

- BEDNAŘÍK, Aleš. *Riešenie konfliktov*. Bratislava: PDCS, 2001.
- CND PEACE EDUCATION. *Dial M for Missile: Exploring Themes Around The Cuban Missile Crisis* [online]. [cit. 28. 8. 2019]. Dostupné z: <https://cnduk.org/education/free-teaching-resources/dial-m-for-missile>.
- FIALA, Jaroslav. *Jak se zbavit Castra: Kuba, Spojené státy a Československo ve studené válce*. Praha: Rybka Publishers, 2016.
- JORDAN, Matthew A. *The history of the Cuban Missile Crisis*. *TedEd* [online]. [cit. 28. 8. 2019]. Dostupné z: <https://ed.ted.com/lessons/the-history-of-the-cuban-missile-crisis-matthew-a-jordan>.
- Karibská krize. *Wikipedie* [online]. 21. 6. 2019 [cit. 28. 8. 2019]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Karibsk%C3%A1_krize; ověřeno z primárních zdrojů.
- Kubánská revoluce. *Wikipedie* [online]. 25. 4. 2019 [cit. 28. 8. 2019]. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Kub%C3%A1nsk%C3%A1_revoluce; ověřeno z primárních zdrojů.
- MISCHNICK, Ruth. *Nenásilná transformácia konfliktov*. Bratislava: PDCS, 2007.
- ONDRUŠEK, Dušan, LABÁTH, Vladimír, TORDOVÁ, Zuzana. *Konflikt, zmierovanie, zmierovacie rady*. Bratislava: PDCS, 2005.
- RUTOVÁ, Nina. Archiv metod. *Respekt nebolí* [online]. [cit. 26. 2. 2018]. Dostupné z: <http://www.respektneboli.eu/pedagogove/archiv-metod>.
- RWCT. *wiki.knihovna.cz* [online]. 19. 6. 2013 [cit. 26. 2. 2018]. Dostupné z: <http://wiki.knihovna.cz/index.php/RWCT>.
- STEELOVÁ, Jeannie L., MEREDITH, Kurtis S., TEMPLE, Charles, WALTER, Scott. *Příručka III: Další strategie k rozvíjení kritického myšlení*. Praha: Kritické myšlení, o. s., 2007.
- ŠUSTROVÁ, Petruška. *Rok po roce. Poválečnými dějinami rok za rokem*. Ostrava: Občanské sdružení PANT, 2014.
- WAIŠOVÁ, Šárka. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011.

Rozšiřující zdroje

- NÁLEVKA, Vladimír. *Fidel Castro – Caudillo 20. století*. Praha: Epoque, 2010.
- NÁLEVKA, Vladimír. *Horké krize studené války*. Praha: Vyšehrad, 2010.
- NÁLEVKA, Vladimír. *Karibská krize*. Praha: ISV – Institut sociálních věcí, 2001.
- WELLERSTEIN, Alex. *NUKEMAP* [online]. 2012–2019 [cit. 28. 8. 2019]. Dostupné z: <https://nuclearsecrecy.com/nukemap>.

Doporučené zdroje

- BEDNAŘÍK, Aleš. *Riešenie konfliktov*. Bratislava: PDCS, 2001.
- *Dr. Divnoláska aneb Jak jsem se naučil nedělat si starosti a mít rád bombu* [Dr. Strangelove or: How I Learned to Stop Worrying and Love the Bomb] [film]. Režie Stanley KUBRICK. USA a Velká Británie, 1964.
- FIALA, Jaroslav. *Jak se zbavit Castra: Kuba, Spojené státy a Československo ve studené válce*. Praha: Rybka Publishers, 2016.
- JORDAN, Matthew A. *The history of the Cuban Missile Crisis*. *TedEd* [online]. [cit. 28. 8. 2019]. Dostupné z: <https://ed.ted.com/lessons/the-history-of-the-cuban-missile-crisis-matthew-a-jordan>.
- WAIŠOVÁ, Šárka. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011.

Pracovní listy

Dynamika konfliktu a aktéři

Lekce se zaměřuje na hlubší zkoumání konfliktu. Pokusíme se konflikt analyzovat ze dvou pohledů – jednak prozkoumáme, kdo všechno je do konfliktu zapojen, a jednak si pojmenujeme fáze, kterými konflikt prochází. Obojí nám pomůže rozšířit představu o tom, kdy a jak můžeme v konfliktech na osobní úrovni zasahovat. Poté se podíváme i na příklad konfliktu s globálním dopadem – na karibskou krizi ze 60. let minulého století – a budeme sledovat, jak se jednotlivé fáze projevují v jeho vývoji.

Klíčová slova: konflikty, vývoj konfliktu, fáze konfliktu, aktéři konfliktu, globální konflikt, karibská krize

Eskalace osobního konfliktu

Lidé, kteří jsou do konfliktů zapojeni, je mohou svým jednáním zmírňovat, ale i zhoršovat (konflikty pak eskalují neboli stupňují se). Nyní prozkoumáme, jaké jednání konflikty zhoršuje.

Úkol: Vzpomeň si na nějaký osobní konflikt, který jsi přímo zažil/a nebo jsi u něj byl/a přítomný/á. Sepiš do levého sloupce, co konkrétně jednotlivé strany dělaly, že tím konflikt zhoršovaly. Pravou stranu nech zatím prázdnou.

.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	
.....	

Víš, že...

... eskalace se ve většině případů děje neúmyslně a strany si neuvědomují důsledky svých činů?

Fáze konfliktu

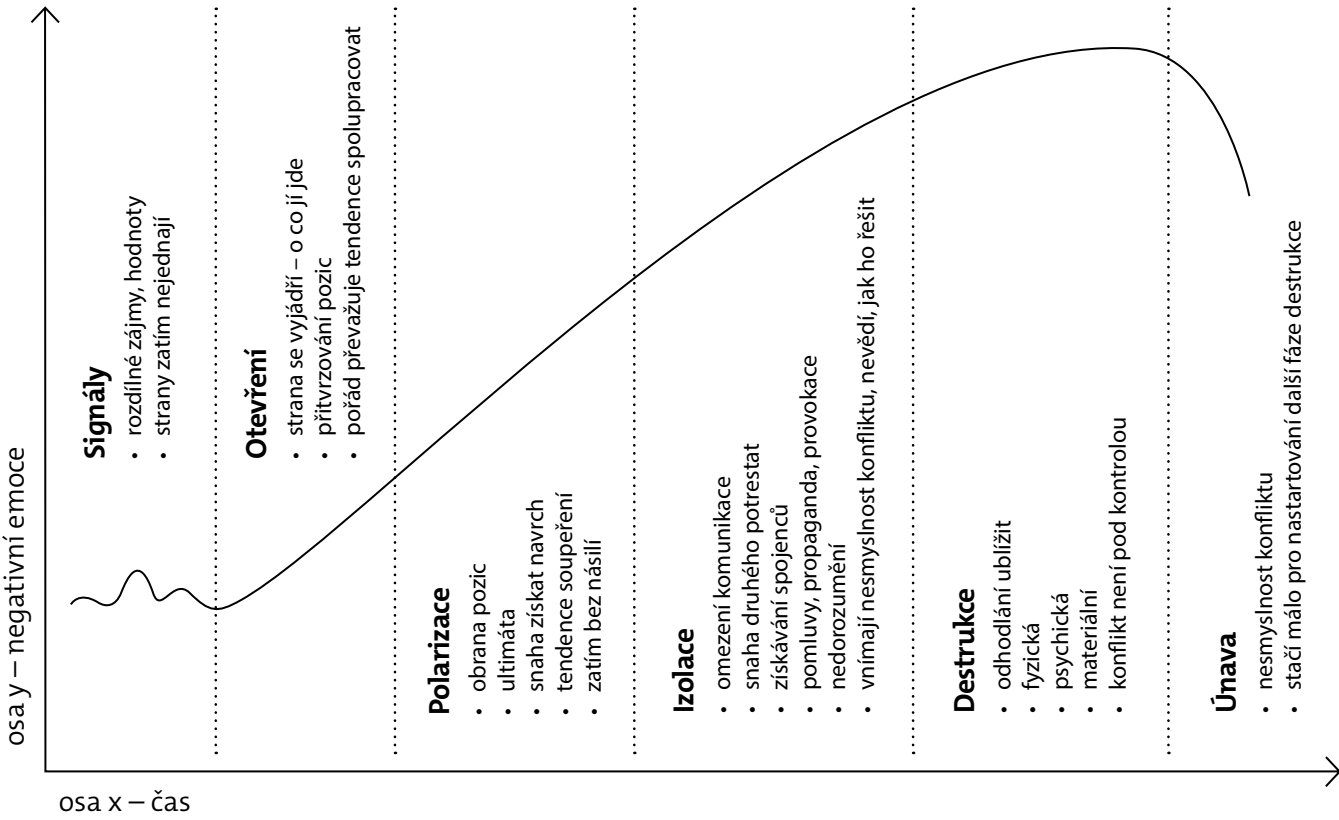
Úkol: Seznam se s jednotlivými fázemi vývoje konfliktu. Využij k tomu tento graf i podrobnější popis v příloze *Fáze konfliktu*.

V konfliktech, které zúčastněné strany nejenže neřeší, ale dokonce je svým chováním vyostřují, je možné sledovat postupný vývoj – od prvotních signálů až po destrukci. Tuto dynamiku znázorňuje křivka vývoje konfliktu, která na ose y zobrazuje, jak v průběhu rozvoje konfliktu narůstají negativní emoce. Osa x zobrazuje časovou posloupnost průběhu konfliktu. Křivka popisuje jednotlivé fáze rozvoje konfliktu a to, co se v nich děje.

Úkol: Po prostudování jednotlivých fází se vrať k seznamu činů, kterými lidé ve tvém vybraném konfliktu zhoršovali situaci. Na pravou stranu listu zaznamenej, do jakých fází by dané chování patřilo.

Víš, že...

... přechod mezi fázemi většinou nebývá plynulý? Střídají se období eskalace a deeskalace. Každá fáze může mít různou dobu trvání (od minut až po roky) a některé fáze mohou zcela chybět (např. izolace). Některé stupně se mohou opakovat nebo se konflikt může v určité fázi úplně zaseknout. Stává se také, že každá ze stran konfliktu se nachází v jiné fázi.

Karibská krize

Ukázali jsme si, jak některé naše kroky konflikt zhoršují. Podobné kroky je přitom ve větším rozsahu možné hledat i v konfliktech ozbrojených, mezinárodních, globálních. Na jeden takový konflikt se nyní podíváme detailněji.

Úkol: Zodpověz si následující otázky:

Co se ti vybaví, když se řekne studená válka?

.....

.....

.....

.....

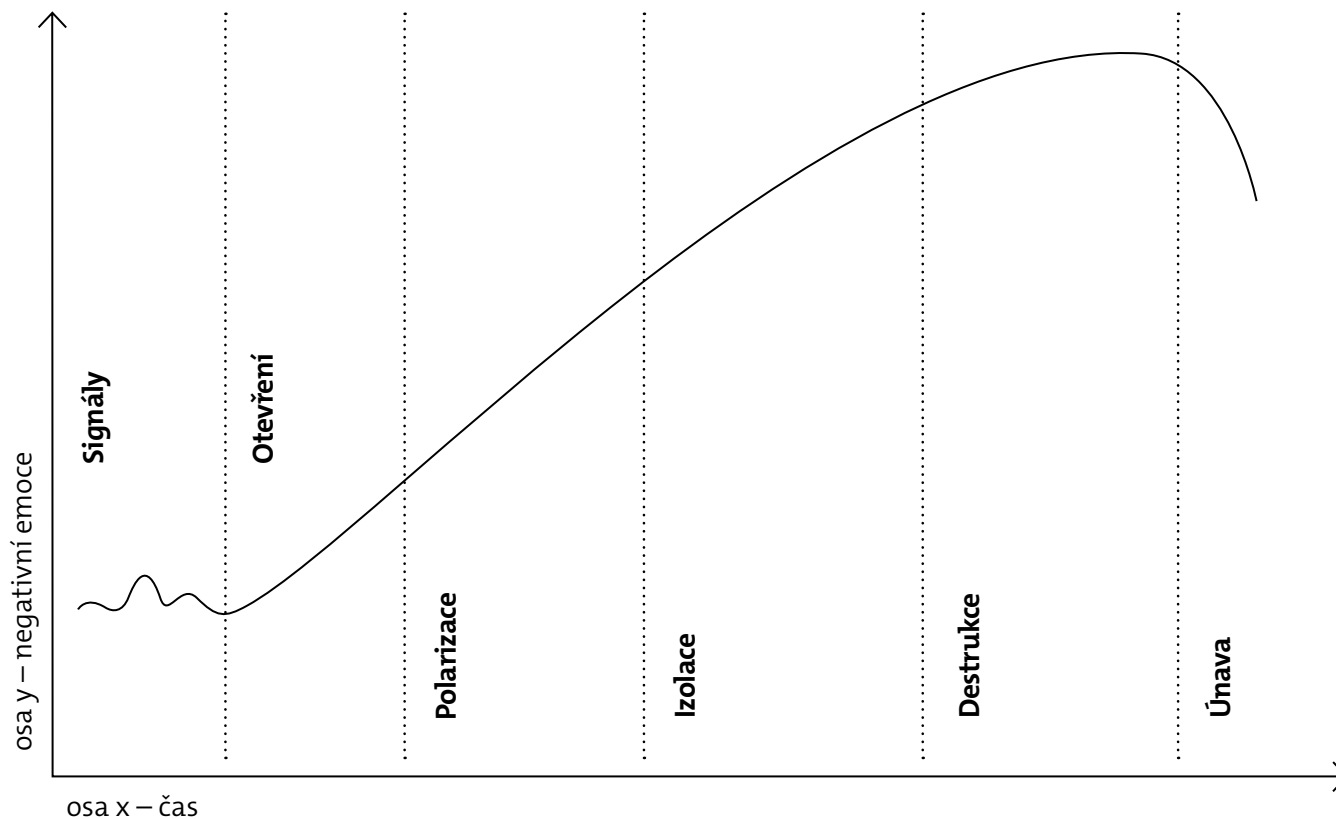
Co se ti vybaví, když se řekne karibská krize?

.....

.....

.....

Úkol: Pracujte ve skupinách s přílohou *Karibská krize*. Vždy si přečtete část textu a poté odpovídejte na otázky a předvídejte, co se bude dít dál. Nakonec si do prázdného grafu zaznamenejte, kde vidíte jednotlivé fáze vývoje konfliktu.

Aktéři konfliktu

Nyní se zaměříme na jednotlivé aktéry konfliktu.

Slovníček pojmů

Aktéři: Slovem „aktéři“ označujeme všechny, kteří jsou do konfliktu přímo, či nepřímo zapojeni nebo jsou konfliktem ovlivněni.

Úkol: Kolem slova „aktéři“ zapiš každého, kdo se v představeném konfliktu objevil. Snaž se zaměřit i na takové aktéry, kteří nejsou přímo soupeřícími stranami, ale konflikt nějak ovlivňují, nebo naopak konflikt ovlivňuje je.

aktéři

Víš, že...

... i osobní konflikty mají kromě soupeřících stran další zapojené aktéry či publikum?

Úkol: Vzpomeň si, kdy jsi byl/a vtažen/a jako „třetí strana“ do konfliktu, který se tě původně netýkal (například jako pozorovatel/ka).

Jaká byla tvá role? Jaké to pro tebe bylo? Co bys býval/a rád/a udělal/a, abys konflikt zmírnil/a?

.....

.....

Závěrečné ohlédnutí

Co je pro tebe nejdůležitější informace lekce?

.....

.....

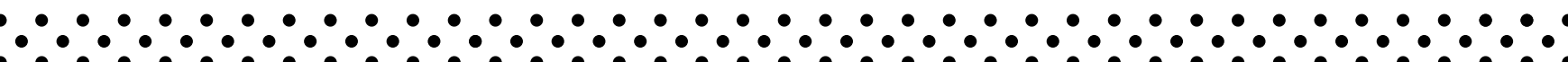
.....

Co si z lekce odnášíš pro vlastní řešení konfliktů?

.....

.....

.....

Příloha 1

Fáze konfliktu

1. Signály

V úvodní fázi se objevují signály, že se strany nacházejí v konfliktu, tedy že mají **rozdílné zájmy či hodnoty**. Odlišnosti ale zatím nejsou tak velké, aby strany přiměly jednat – je mezi nimi **napětí**, ale neprojevuje se navenek. Strany o situaci přemýšlejí, představují si, co se stane. V případě osobních konfliktů nám dává **signály naše vlastní tělo** – pociťujeme strach, hněv či nejistotu, může se ale objevit i bolest břicha, zrychlený tep nebo zvýšený tlak.

2. Otevření

Ve fázi otevření se **jedna ze stran již vyjádří, začne jednat**. Řekne, co si myslí, ale i o co jí jde, co chce získat. Stane se to často na základě nějaké **konkrétní spouštěcí události**. Stoupají negativní pocity. Strany začínají **shromažďovat zdroje a hledat spojence**. V této fázi sice dochází k přitvrzování pozic, ale stále je silnější **tendence ke spolupráci** než soupeřivost. Strany mají kontrolu nad konfliktem i svým chováním.

3. Polarizace

Ve fázi polarizace strany **brání své pozice** – jsou přesvědčené, že mají pravdu a druhý musí ustoupit. Emoce ovlivňují myšlení, **narůstá agrese**, strany podléhají negativním představám, stereotypům. Začíná se přitvrzovat **přesvědčováním, vyhrožováním**, obviňováním, nadávkami. Objevují se **ultimáta** (buď-nebo). Cílem je mít nad protivníkem navrch – objevuje se snaha **získat publikum na svou stranu**, vytvořit si spojence. Do konfliktu se vtahují i osoby a témata, jež s konfliktem nesouvisí. Strany přestávají mít zájem spolupracovat, ještě ale není narušena vzájemná výměna informací a nedochází k násilnému jednání.

4. Izolace

Když se strany dostanou do fáze izolace, **komunikace mezi nimi se omezí na minimum**. Strany říkají, že s protivníkem nemají nic společného a jsou lepší než on, a pokračují v získávání spojenců. Cílem je poškodit a ohrožit protivníka – strany se uchylují k **propagandě, pomlouvám či provokacím**. Narůstá **nedorozumění**, strany si chybně vysvětlují slova či jednání druhé strany, jsou podezřívavé. Obě strany často **vnímají nesmyslnost konfliktu, ale jsou v jeho řešení bezradné** nebo se bojí ztráty vlastní tváře – izolace je tak buď únikem ze situace, nebo způsobem potrestání protivníka.

5. Destrukce

Fáze destrukce je ve znamení **odhodlání ublížit druhé straně** – dochází k veřejným a přímým útokům. Strany se snaží o kompletní zničení – napadnou se (fyzická destrukce), vyhrožují si (psychická destrukce) nebo si ničí majetek (materiální destrukce). Takto způsobená škoda se považuje za výhru. Objevuje se snaha o **odplatu a pomstu**, ale i pocity smutku a bolesti. Strany se snaží **zničit nepřítele i za cenu sebezničení**, konflikt není pod kontrolou ani jedné strany. Dochází tak k totálnímu střetu, není žádná cesta zpět.

6. Únava

Po delší destruktivní fázi se strany vyčerpají z neustálého boje a propadnou únavě a depresi **z nesmyslnosti situace**. Násilné střetnutí se ukončí, stačí ale malé podněty, aby se strany ocitly **zpět ve fázi destrukce**. Může přetrvávat potřeba pomsty a odplaty. V osobních konfliktech se tato fáze projevuje častými **nemocemi, narůstající nepřítomností či zhoršením výsledků práce**.

Zdroje:

BEDNÁŘÍK, Aleš. *Riešenie konfliktov*. Bratislava: PDCS, 2001.

MISCHNICK, Ruth. *Nenásilná transformácia konfliktov*. Bratislava: PDCS, 2007.

ONDRUŠEK, Dušan, LABÁTH, Vladimír, TORDOVÁ, Zuzana. *Konflikt, zmierovanie, zmierovacie rady*. Bratislava: PDCS, 2005.

WAIŠOVÁ, Šárka. *Řešení konfliktů v mezinárodních vztazích*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011.

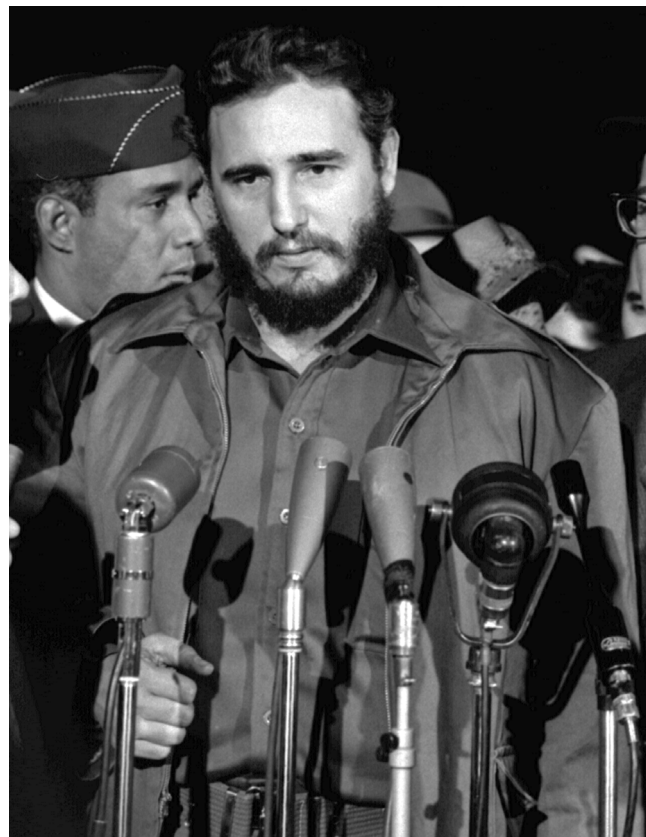
Příloha 2

Karibská krize

1

Pád diktátorského režimu

V roce 1952 se do čela Kuby dostal vojenským pučem za podpory americké zpravodajské služby CIA diktátor Fulgencio Batista. Téměř okamžitě se vytvořila opozice proti jeho vládě a do jejího čela se postavil mladý, levicově orientovaný právník Fidel Castro. Za svoji opoziční činnost pobýval ve vězení a po propuštění odešel do mexického exilu, odkud v roce 1957 začal organizovat partyzánskou válku proti kubánskému režimu. V roce 1959 povstalci zvítězili a sdělovací prostředky USA povstání na Kubě hodnotily velmi pozitivně. Poměrně krátce po vítězství revoluce docházelo k rozsudkům smrti nad aktivisty předchozího Batistova režimu a k postupnému uvěznění kontrarevolucionářů. Asi čtvrt milionu lidí, zejména inteligence a duchovních, opustilo v první emigrační vlně ostrov. Funkci velitele ozbrojených sil zaujal Fidel Castro a brzy byl jmenován předsedou nové vlády. Ta od začátku bezvýhradně podporovala nejchudší obyvatele a jedním z prvních rozhodnutí bylo zvýšení nejnižších mezd a snížení cen léků či elektřiny.

Kubánský premiér Fidel Castro na terminálu MATS ve Washingtonu, D. C., 15. dubna 1959. Zdroj: Library of Congress's Prints and Photographs division [online]. Autor: Warren K. Leffler

Objevují se nějaké signály vznikajícího mezinárodního konfliktu?

Jaké a k čemu mohly vést?

Jak se může situace na Kubě a její mezinárodní vztahy dál vyvíjet?

Příloha 2

Kubánsko-sovětský plakát zobrazující Fidela Castra a Nikitu Chruščova:
„Nechť žije věčné, nezníitelné přátelství a spolupráce mezi sovětskými a kubánskými národy.“
26. března 2010. Zdroj: Wikipedie [online]. Autor: Keizers

2

Americká blokáda Kuby

Castrova vláda také stále více zasahovala do soukromého sektoru hospodářství. Opatření se výrazně dotkla především amerických firem, které část svého podnikání provozovaly na Kubě. Kromě pozemkové reformy, při níž USA přišly o 47 % kubánské půdy, kterou vlastnily, v poměrně krátké době následovalo další rychlé znárodnění některých amerických společností. V listopadu byl vydán zákon, podle něhož zahraniční těžební společnosti musely odvádět státu 60 % svých příjmů. Jako odvetné ekonomické opatření americko-britská rafinérská společnost odmítla zpracovávat ropu dováženou na Kubu ze SSSR. Také USA následně výrazně snížily vývozní kvóty kubánského cukru. Kuba odpověděla znárodněním zbývajících 26 severoamerických společností.

V dubnu 1960 ukončily Spojené státy americké veškerou svou pomoc Kubě a o měsíc později navázala Havana (hlavní město Kuby) oficiální diplomatické a obchodní vztahy s Moskvou. Začalo období masivní ekonomické a vojenské pomoci ze strany SSSR a zemí sovětského bloku, která zahrnovala i úvěr ve výši sto milionů amerických dolarů, určený především na nákup zbraní. V reakci na to v říjnu 1960 Spojené státy z Havany odvolaly svého velvyslance a úplně zablokovaly veškerý vývoz amerického zboží na Kubu. Začátkem roku 1961 pak došlo k přerušení diplomatických vztahů mezi Havanou a Washingtonem.

Jaká událost byla spouštěčem a vedla k otevření konfliktu?

Jaké další události napovídají otevřené fázi konfliktu? (podtrhněte konkrétní části textu)

Jaké mohlo mít přerušení vztahů mezi Kubou a USA důsledky?

Příloha 2

Kubánští vojáci útočící v zátocě Sviní, 19. dubna 1961.

Zdroj: <https://web.archive.org/web/20161013045322/http://www.panoramio.com/photo/12885130>
[online]. Autor: Rumlin

3

Neúspěšný útok na Kubu

Spojené státy začaly organizovat tajné operace a opatření proti havanské vládě, mj. podporu kubánskému exilovému hnutí, kterému byly poskytnuty zbraně a výcvik od CIA. 17. dubna 1961 se ozbrojené síly kubánského exilu vylodily v zátocě Sviní. Invaze byla špatně naplánována, k očekávanému povstání nedošlo a invazní jednotky samy byly slabé a nedostatečně vyzbrojené, což vedlo k jejich rychlému rozdrčení.

Kubánští činitelé několikrát naznačili možnost uvolnění vazeb se sovětským blokem a ochotu „rozmrazit“ vztahy mezi Havanou a Washingtonem. Ale Kennedyho vláda na tyto náznaky nereagovala, a posunula tak Kubu opět blíže Sovětskému svazu. Počátkem roku 1962 se Castro dokonce demonstrativně přihlásil k ideologii marxismu-leninismu, ačkoli sám jeho vyznavačem nebyl a s kubánskými komunisty měl nejeden konflikt. Ztratil tím podporu některých jihoamerických států a Spojené státy uvalily embargo na veškerý obchod s Kubou.

V jaké fázi (či fázích) se konflikt nachází a podle čeho tak usuzujete? (podtrhněte konkrétní části textu)

Co by se podle vás mohlo stát, aby se konflikt ještě více vyhrotil?

Příloha 2

Americká letecká průzkumná fotografie zachycující balistické rakety v San Cristobalu na Kubě během kubánské raketové krize, 1. listopadu 1962. Zdroj: National Archives.gov [online]. Autor: neznámý

4

Rozmístění sovětských raket

Mezitím se v Moskvě zrodila operace Anadyr, jejíž náplní byl projekt vybudování sovětských vojenských základen na Kubě. Tento plán byl vymyšlen jako odpověď na rozmístění amerických jaderných střel v Turecku a Itálii. Během jara 1962 bylo o operaci definitivně rozhodnuto a byl vyjednáán souhlas kubánské vlády. Od 12. července začal probíhat přesun vojenského materiálu a personálu na Kubu. Washington o dění na Kubě dostal informace až koncem srpna. Poslal varování do Moskvy a povolal do akce 150 tisíc záložních vojáků. Na toto varování Chruščov, tehdejší představitel SSSR, odpověděl prohlášením, že na Kubě žádné sovětské rakety neumístí. V té době už ale jaderné střely na Kubě byly. 14. října americký výzvědný letoun pořídil na Kubě snímky sovětských raket. Prezident Kennedy okamžitě svolal schůzi se svými poradci, na které byla řešena otázka možného zásahu. Podle vědecké analýzy nové ozbrojení Kuby ohrožovalo životy 80 milionů Američanů.

V jaké fázi (či fázích) se konflikt nachází a podle čeho tak usuzujete? (podtrhněte konkrétní části textu)

Co by se podle vás muselo stát, aby se konflikt zmírňoval?

Příloha 2

Sovětská ponorka vytlačena na povrch americkými námořními silami v Karibiku poblíž Kuby, 28.–29. října 1962.
Zdroj: <http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB75/#IV> [online]. Autor: fotograf amerického námořnictva

5

Námořní blokáda a vyhrocení

Spojené státy se nakonec rozhodly reagovat na ohrožení námořní blokádou Kuby a útočit pouze v případě selhání tohoto opatření. 22. října 1962 večer prezident Kennedy vystoupil s prohlášením v televizi a oznámil světu, že USA mohou dokázat přítomnost sovětských raket středního doletu a existenci odpalovacích ramp na Kubě. Po Kennedyho televizním vystoupení se sešla Organizace amerických států, jež jednomyslně podpořila americký záměr úplné vojenské blokády Kuby. Kolem Kuby se uzavřel prstenec kontrolovaný válečnými plavidly a letectvem USA, v plné pohotovosti bylo 12 000 mužů námořní pěchoty a do vzduchu vzlétlo 20 % amerických strategických bombardérů s jadernými zbraněmi na palubě.

SSSR a Kuba zareagovaly žádostmi o svolání Rady bezpečnosti OSN a zvýšením bojové pohotovosti vojenských jednotek SSSR. Chruščov, jehož rázná americká reakce zjevně zaskočila, odmítl sovětské rakety na Kubě přiznat a obvinil Kennedyho z agrese – před polemikou 23. října dorazilo do Washingtonu vyjádření, ve kterém se Moskva postavila naprosto proti akci USA a označila ji za ohrožení světového míru a vměšování se do cizích záležitostí. Na 48 hodin se svět ocítl na pokraji nukleární katastrofy. Napětí se zmírnilo poté, co Chruščov přijal zprostředkovací návrh generálního tajemníka OSN a nařídil sovětským lodím, aby změnilly kurz dříve, než dorazí k linii americké blokády. Na území Kuby však nadále pokračovala kompletace již dovezených raketových systémů. V Severní Americe probíhala preventivní opatření (otevírání krytů, poplašné cvičení aj.), propukla velká nákupní horečka a vláda Spojených států začala nacvičovat v Západním Berlíně – obávala se, že by se konflikt mohl přenést i tam.

Jmenujte všechny aktéry, kteří jsou dosud do konfliktu vtaženi. Slovem „aktér“ označujeme každého, kdo je do konfliktu přímo, či nepřímo zapojen nebo je konfliktem ovlivněn.

Co by se podle vás muselo stát nyní, aby se podařilo konflikt zmírnit a předejít destrukci?

Příloha 2

Odpověď prezidenta Kennedyho a premiéra Chruščova na výzvu úřadujícího generálního tajemníka Rady bezpečnosti k vyřešení krize v Karibiku, 25. října 1962. Zdroj: United Nations Photo [online]. Autor: neznámý

6

Konec krize

Ve stejný den byl na popud sovětského důstojníka nad Kubou sestřelen americký špionážní letoun. Kennedy napsal Chruščovovi dopis, ve kterém se rozhořčoval nad sestřelením letounu i nad pokračující výstavbou sovětských základen na Kubě. V dopise definitivně prohlásil, že jeho snaha o mírové řešení končí, a dal Sovětskému svazu jasné ultimátum požadující stažení sovětských raket do 48 hodin. Zároveň uvedl, že pokud se tak stane, Spojené státy upustí od blokády Kuby a budou garantovat i její bezpečnost.

Chruščov odpověděl hned druhý den, 28. října dopoledne. Jeho odpověď byla naprostým šokem pro Kubu a úlevou pro zbytek světa – souhlasil se stažením zbraní z Kuby výměnou za to, že budou staženy rakety, které USA umístily v Itálii a Turecku. Kennedy vyšel vstříc Sovětům a slíbil, že rakety odstraní. Již další den byly nařizeny demontážní práce ze sovětské strany. Tímto souhlasem se hrozící horká válka stala opět studenou válkou a hrozba jaderné katastrofy byla odložena na neurčito.

Co pomohlo uklidnění situace?

Jaké by byly důsledky, kdyby strany neustoupily?

Příloha 3

Karibská krize – lektorský podklad k aktivitě

Pád diktátorského režimu

V roce 1952 se do čela Kuby dostal vojenským pučem za podpory americké zpravodajské služby CIA diktátor Fulgencio Batista. Téměř okamžitě se vytvořila opozice proti jeho vládě (SIGNÁLY) a do jejího čela se postavil mladý, levicově orientovaný právník Fidel Castro. Za svoji opoziční činnost pobýval ve vězení a po propuštění odešel do mexického exilu, odkud v roce 1957 začal organizovat partyzánskou válku proti kubánskému režimu. V roce 1959 povstalci zvítězili a sdělovací prostředky USA povstání na Kubě hodnotily velmi pozitivně. Poměrně krátce po vítězství revoluce docházelo k rozsudkům smrti nad aktivisty předchozího Batistova režimu a k postupnému uvěznění kontrarevolucionářů. Asi čtvrt milionu lidí, zejména inteligence a duchovních, opustilo v první emigrační vlně ostrov (SIGNÁLY). Funkci velitele ozbrojených sil zaujal Fidel Castro a brzy byl jmenován předsedou nové vlády. Ta od začátku bezvýhradně podporovala nejchudší obyvatele a jedním z prvních rozhodnutí bylo zvýšení nejnižších mezd a snížení cen léků či elektřiny.

- *Objevují se nějaké signály vznikajícího mezinárodního konfliktu? Jaké a k čemu mohly vést?*
- *Jak se může situace na Kubě a její mezinárodní vztahy dál vyvíjet?*

Americká blokáda Kuby

Castrova vláda také stále více zasahovala do soukromého sektoru hospodářství. Opatření se výrazně dotkla především amerických firem, které část svého podnikání provozovaly na Kubě (SPOUŠTĚČ). Kromě pozemkové reformy, při níž USA přišly o 47 % kubánské půdy, kterou vlastnily, v poměrně krátké době následovalo další rychlé znárodnění některých amerických společností. V listopadu byl vydán zákon, podle něhož zahraniční těžební společnosti musely odvádět státu 60 % svých příjmů. Jako odvetné ekonomické opatření americko-britská rafinérská společnost odmítla zpracovávat ropu dováženou na Kubu ze SSSR. Také USA následně výrazně snížily vývozní kvóty kubánského cukru. Kuba odpověděla znárodněním zbývajících 26 severoamerických společností (OTEVŘENÍ – PŘITVRZOVÁNÍ POZIC).

V dubnu 1960 ukončily Spojené státy americké veškerou svou pomoc Kubě a o měsíc později navázala Havana (hlavní město Kuby) oficiální diplomatické a obchodní vztahy s Moskvou (OTEVŘENÍ/POLARIZACE – ZÍSKÁVÁNÍ SPOJENCŮ). Začalo období masivní ekonomické a vojenské pomoci ze strany SSSR a zemí sovětského bloku, která zahrnovala i úvěr ve výši sto milionů amerických dolarů, určený především na nákup zbraní (OTEVŘENÍ – SHROMAŽDOVÁNÍ ZDROJŮ). V reakci na to v říjnu 1960 Spojené státy z Havany odvolaly svého velvyslance a úplně zablokovaly veškerý vývoz amerického zboží na Kubu. Začátkem roku 1961 pak došlo k přerušení diplomatických vztahů mezi Havanou a Washingtonem (IZOLACE – OMEZENÍ KOMUNIKACE).

- *Jaká událost byla spouštěčem a vedla k otevření konfliktu?*
- *Jaké další události napovídají otevřené fázi konfliktu? (podtrhněte konkrétní části textu)*
- *Jaké mohlo mít přerušení vztahů mezi Kubou a USA důsledky?*

Neúspěšný útok na Kubu

Spojené státy začaly organizovat tajné operace a opatření proti havanské vládě, mj. podporu kubánskému exilovému hnutí, kterému byly poskytnuty zbraně a výcvik od CIA. 17. dubna 1961 se ozbrojené síly kubánského exilu vylodily v zátce Sviní (POLARIZACE – NÁRŮST AGRESE; IZOLACE – PROVOKACE; DESTRUKCE – FYZICKÉ NAPADENÍ). Invaze byla špatně naplánována, k očekávanému povstání nedošlo a invazní jednotky samy byly slabé a nedostatečně vyzbrojené, což vedlo k jejich rychlému rozdrčení.

Kubánští činitelé několikrát naznačili možnost uvolnění vazeb se sovětským blokem a ochotu „rozmrazit“ vztahy mezi Havanou a Washingtonem. Ale Kennedyho vláda na tyto náznaky nereagovala, a posunula tak Kubu opět blíže Sovětskému svazu (IZOLACE – ODMÍTNUTÍ KOMUNIKACE). Počátkem roku 1962 se Castro dokonce demonstrativně přihlásil k ideologii marxismu-leninismu, ačkoli sám jeho vyznavačem nebyl (IZOLACE – PROVOKACE) a s kubánskými komunisty měl nejeden konflikt. Ztratil tím podporu některých jihoamerických států a Spojené státy uvalily embargo na veškerý obchod s Kubou (POLARIZACE – ZÍSKÁVÁNÍ SPOJENCŮ; IZOLACE – TRESTÁNÍ PROTIVNÍKA).

- *V jaké fázi (či fázích) se konflikt nachází a podle čeho tak usuzujete? (podtrhněte konkrétní části textu)*
- *Co by se podle vás mohlo stát, aby se konflikt ještě více vyhrotil?*
- *Jaké mohlo mít přerušení vztahů mezi Kubou a USA důsledky?*

Příloha 3

Rozmístění sovětských raket

Mezitím se v Moskvě zrodila operace Anadyr, jejíž náplní byl projekt vybudování sovětských vojenských základů na Kubě. Tento plán byl vymyšlen jako odpověď na rozmístění amerických jaderných střel v Turecku a Itálii (POLARIZACE – SNAHA MÍT NAVRCH). Během jara 1962 bylo o operaci definitivně rozhodnuto a byl vyjednáán souhlas kubánské vlády. Od 12. července začal probíhat přesun vojenského materiálu a personálu na Kubu. Washington o dění na Kubě dostal informace až koncem srpna. Poslal varování do Moskvy a povolal do akce 150 tisíc záložních vojáků. Na toto varování Chruščov, tehdejší představitel SSSR, odpověděl prohlášením, že na Kubě žádné sovětské rakety neumístí. V té době už ale jaderné střely na Kubě byly (POLARIZACE – PŘESVĚDČOVÁNÍ; IZOLACE – PROVOKACE). 14. října americký výzvědný letoun pořídil na Kubě snímky sovětských raket. Prezident Kennedy okamžitě svolal schůzi se svými poradci, na které byla řešena otázka možného zásahu. Podle vědecké analýzy nové ozbrojení Kuby ohrožovalo životy 80 milionů Američanů.

- *V jaké fázi (či fázích) se konflikt nachází a podle čeho tak usuzujete? (podtrhněte konkrétní části textu)*
- *Co by se podle vás muselo stát, aby se konflikt zmírňoval?*

Námořní blokáda a vyhrocení

Spojené státy se nakonec rozhodly reagovat na ohrožení námořní blokádou Kuby a útočit pouze v případě selhání tohoto opatření. 22. října 1962 večer prezident Kennedy vystoupil s prohlášením v televizi (POLARIZACE – ZÍSKÁVÁNÍ PUBLIKA) a oznámil světu, že USA mohou dokázat přítomnost sovětských raket středního doletu a existenci odpalovacích ramp na Kubě. Po Kennedyho televizním vystoupení se sešla Organizace amerických států (POLARIZACE/IZOLACE – ZÍSKÁVÁNÍ SPOJENCŮ), jež jednomyslně podpořila americký záměr úplné vojenské blokády Kuby. Kolem Kuby se uzavřel prstenec kontrolovaný válečnými plavidly a letectvem USA, v plné pohotovosti bylo 12 000 mužů námořní pěchoty a do vzduchu vzletlo 20 % amerických strategických bombardérů s jadernými zbraněmi na palubě (POLARIZACE – ULTIMÁTA; DESTRUKCE – HROZBA).

SSSR a Kuba zareagovaly žádostmi o svolání Rady bezpečnosti OSN a zvýšením bojové pohotovosti vojenských jednotek SSSR. Chruščov, jehož rázná americká reakce zjevně zaskočila, odmítl sovětské rakety na Kubě přiznat a obvinil Kennedyho z agrese – před polednem 23. října dorazilo do Washingtonu vyjádření, ve kterém se Moskva postavila naprosto proti akci USA a označila ji za ohrožení světového míru a vměšování se do cizích záležitostí (IZOLACE – PROPAGANDA). Na 48 hodin se svět ocitl na pokraji nukleární katastrofy. Napětí se zmírnilo poté, co Chruščov přijal zprostředkovací návrh generálního tajemníka OSN a nařídil sovětským lodím, aby změnily kurz dříve, než dorazí k linii americké blokády. Na území Kuby však nadále pokračovala kompletace již dovezených raketových systémů. V Severní Americe probíhala preventivní opatření (otevírání krytů, poplašné cvičení aj.), propukla velká nákupní horečka a vláda Spojených států začala nacvičovat v Západním Berlíně – obávala se, že by se konflikt mohl přenést i tam.

- *Jmenujte všechny aktéry, kteří jsou dosud do konfliktu vtaženi. Slovem „aktér“ označujeme každého, kdo je do konfliktu přímo, či nepřímo zapojen nebo je konfliktem ovlivněn.*
- *Co by se podle vás muselo stát nyní, aby se podařilo konflikt zmírnit a předejít destrukci?*

Konec krize

26. října Chruščov poprvé uznal existenci raket na Kubě a také prvně naznačil možnost kompromisu. O další den později vznesl jako základní požadavek stažení amerických raket z Turecka a Itálie (POLARIZACE – ULTIMÁTA). Ve stejný den byl na popud sovětského důstojníka nad Kubou sestřelen americký špiónážní letoun (IZOLACE/DESTRUKCE – PROVOKACE). Kennedy napsal Chruščovovi dopis, ve kterém se rozhořčoval nad sestřelením letounu i nad pokračující výstavbou sovětských základů na Kubě. V dopise definitivně prohlásil, že jeho snaha o mírové řešení končí, a dal Sovětskému svazu jasné ultimátum požadující stažení sovětských raket do 48 hodin. Zároveň uvedl, že pokud se tak stane, Spojené státy upustí od blokády Kuby a budou garantovat i její bezpečnost (POLARIZACE – ULTIMÁTA).

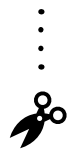
Chruščov odpověděl hned druhý den, 28. října dopoledne. Jeho odpověď byla naprostým šokem pro Kubu a úlevou pro zbytek světa – souhlasil se stažením zbraní z Kuby výměnou za to, že budou staženy rakety z Itálie a Turecka. Kennedy vyšel vstříc Sovětům a slíbil, že rakety odstraní. Již další den byly nařizeny demontážní práce ze sovětské strany. Tímto souhlasem se hrozící horká válka stala opět studenou válkou a hrozba jaderné katastrofy byla odložena na neurčito.

- *Co pomohlo uklidnění situace?*
- *Jaké by byly důsledky, kdyby strany neustoupily?*

Příloha 4 – Jak se vyvíjela karibská krize

V roce 1952 se do čela Kuby dostal vojenským pučem diktátor Fulgencio Batista. Vytvořila se opozice proti jeho vládě a do jejího čela se postavil mladý, levicově orientovaný právník Fidel Castro.	Signály
Fidel Castro začal v roce 1957 z mexického exilu organizovat partyzánskou válku proti kubánskému režimu a v roce 1959 povstalci zvítězili. Po vítězství revoluce docházelo k rozsudkům smrti nad aktivisty předchozího režimu a asi čtvrt milionu lidí, zejména inteligence a duchovních, opustilo v první emigrační vlně ostrov.	Signály
Fidel Castro se stal předsedou nové vlády, která zaváděla opatření dotýkající se především amerických firem, které část svého podnikání provozovaly na Kubě. Při reformě USA přišly o 47 % kubánské půdy a v listopadu 1959 byl vydán zákon, podle něhož zahraniční těžbařské společnosti musely odvádět státu 60 % svých příjmů.	Spouštěč
V dubnu 1960 ukončily Spojené státy americké veškerou svou pomoc Kubě a o měsíc později navázala Havana (hlavní město Kuby) oficiální diplomatické a obchodní vztahy s Moskvou.	Otevření – získávání spojenců
Tím začalo období masivní ekonomické a vojenské pomoci ze strany SSSR a zemí sovětského bloku, která zahrnovala i úvěr ve výši sto milionů amerických dolarů, určený především na nákup zbraní.	Otevření – shromažďování zdrojů
Spojené státy začaly organizovat tajné operace a opatření proti havanské vládě, mj. podporu kubánskému exilovému hnutí, kterému byly poskytnuty zbraně a výcvik od CIA. 17. dubna 1961 se ozbrojené síly kubánského exilu vylodily v zátoce Sviní.	Polarizace – nárůst agrese
V průběhu roku 1961 došlo k úplnému přerušení diplomatických vztahů mezi Havanou a Washingtonem.	Izolace – omezení komunikace

Příloha 4

Mezitím se v Moskvě zrodila operace Anadyr, jejíž náplní byl projekt vybudování sovětských vojenských základen na Kubě. Tento plán byl vymyšlen jako odpověď na rozmístění amerických jaderných střel v Turecku a Itálii. Během jara 1962 bylo o operaci definitivně rozhodnuto a vyjednáán souhlas kubánské vlády.	Polarizace – snaha mít navrch
Od 12. července 1962 začal probíhat přesun vojenského materiálu a personálu na Kubu. Washington o dění na Kubě dostal informace až koncem srpna a poslal varování do Moskvy. Ta na toto varování odpověděla prohlášením, že na Kubě žádné sovětské rakety neumístí. V té době už ale jaderné střely na Kubě byly.	Izolace – provokace
Spojené státy se nakonec rozhodly reagovat na ohrožení námořní bloádou Kuby a útočit pouze v případě selhání tohoto opatření. 22. října 1962 večer prezident Kennedy vystoupil s prohlášením v televizi a oznámil světu, že USA mohou dokázat přítomnost sovětských raket středního doletu na Kubě.	Polarizace – získávání publika
26. října 1962 Chruščov, tehdejší představitel SSSR, poprvé uznal existenci raket na Kubě a také prvně naznačil možnost kompromisu. O den později vznesl jako základní požadavek stažení amerických raket z Turecka a Itálie.	Polarizace – ultimáta
Ve stejný den, 26. října 1962, byl na popud sovětského důstojníka nad Kubou sestřelen americký špionážní letoun.	Destrukce
Kennedy napsal rozhořčený dopis pro Chruščova, ve kterém prohlásil, že jeho snaha o mírové řešení končí, a dal Sovětskému svazu jasné ultimátum požadující stažení sovětských raket do 48 hodin. Zároveň uvedl, že pokud se tak stane, Spojené státy upustí od blokády Kuby a budou garantovat i její bezpečnost.	Polarizace – ultimáta
Chruščov odpověděl hned druhý den, 28. října dopoledne. Jeho odpověď byla šokem pro Kubu a úlevou pro zbytek světa – souhlasil se stažením zbraní z Kuby výměnou za to, že budou staženy rakety z Itálie a Turecka. Kennedy vyšel vstříc Sovětům a slíbil, že rakety odstraní. Tímto souhlasem se hrozící horká válka stala opět studenou válkou a hrozba jaderné katastrofy byla odložena na neurčito.	Odvrácená destrukce

Konflikt jako příležitost

Autorský tým: Adam Čajka, Petra Frühbauerová, Eliška Hanzlová, Martin Jestřábek, Eva Malířová, Ondřej Stejskal

Sazba a grafická úprava: Filip Hauser

Korektury: Lucie Krejčí

Vytvořilo NaZemi, z. s.

Naší vizí je společnost, která přiznává právo na důstojný život všem. Společnost, jež chápe globální propojenost světa a vnímá svoji odpovědnost za dlouhodobou udržitelnost života na Zemi. Společnost reflektující vzájemnou závislost lidí, míst, ekonomik a přírody ve svém jednání. Společnost solidární a otevřená novým myšlenkám a představivosti, že jiný svět je dosažitelný.

Naší cestou je...

TRANSFORMATIVNÍ VZDĚLÁVÁNÍ, které je nástrojem hluboké společenské změny, reflektuje současné problémy a vede k hledání jejich řešení.

DŮSTOJNÁ PRÁCE prospívající člověku i jeho okolí, vykonávaná z vlastní vůle a s plným vědomím jejího dopadu.

FUNGOVÁNÍ ORGANIZACÍ založené na důvěře a spolupráci, které lidem umožňuje rozhodovat o jejich práci a pomáhá jim naplňovat jejich potřeby.

ODPOVĚDNÁ SPOTŘEBA pevně spjatá s odpovědnou výrobou, reagující na zhoršující se stav světa.

NERŮST a změna ekonomického systému, jež umožní uspokojit potřeby všech s respektem k limitům planety.

www.nazemi.cz

